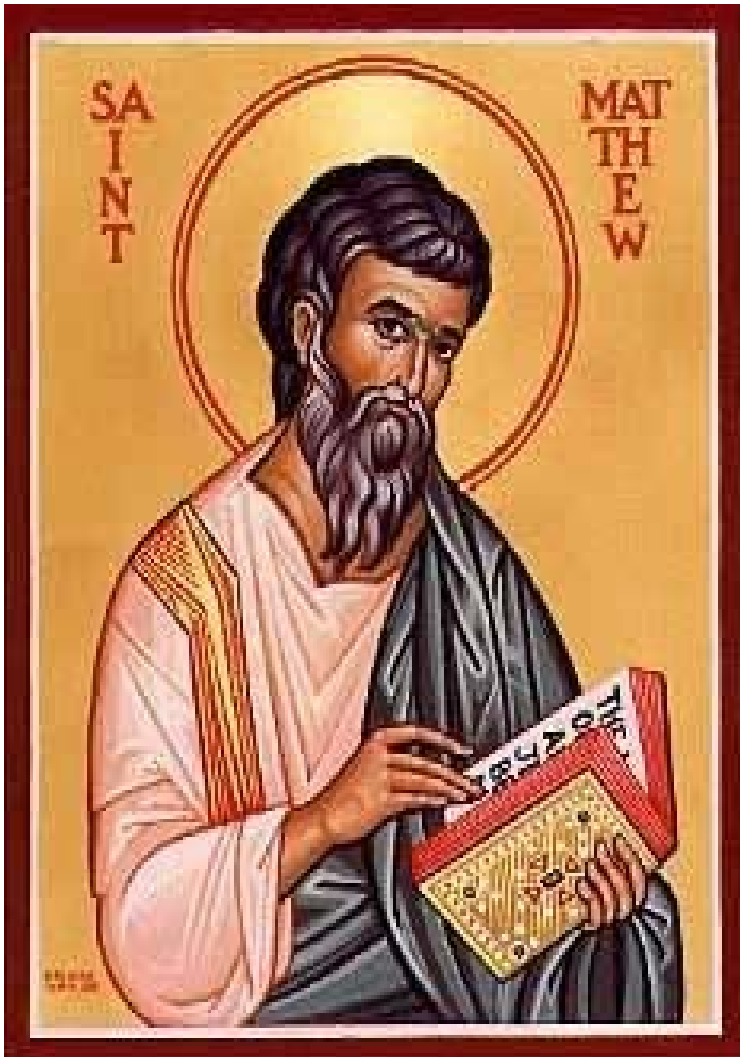


ወንጌል ማቴዎስ

ብአባ አማኑኤል ምስጉን ማ. ገ. አ. ካፑችን ካብዝተደርሰ
"ትምህርቲ ቅሱስ መጽሓፍ - ፬ይ መጽሓፍ"
(ጽሑፋት ወንጌላውያን) ዝተወደ።

አብ መጽናዕቲ ቅ. መጽሓፍ፡ ሓፊሻዊ መባእታ ንጊዜኡ አብዚ አቋሪጽና ናብ ዕሙቕ ዝበለ ትምህርቲ ቅ. መጽሓፍ ክንሓልፍ። ብዛዕባ ሓዲስ ኪዳን አብ ዝሓለፈ ትምህርትና ሓድሓደ ነጥቢታት ርኢና፡ ሕጂ ድማ ናብ ወንጌል ማቴዎስ ክንሓልፍ። ብሓፊሻዊ መባእታ ወንጌል ማቴዎስ ክንጅምር እሞ፡ ቀስ ኢልና ናብቶም ካልኣት መጽሓፍቲ ሓዲስ ኪዳን ክንሳገር ኢና። እዚ ክፍሊ እዚ ካብቲ አባ አማኑኤል ምስጉን ዝጸሓፍዎ መጽሓፍ ክንወስዶ። እዚ መባእታ አብ ፬ ንኡሳት ኦርቶዶክሳዊ ክፍሎምዎ አለዉ። ንሱ ከኣ እዚ ዚስዕብ ኢዩ፡



- ፩. - ሕይወት ቅ. ማቴዎስ ወንጌላዊ
- ፪. - ማቴዎስ ወንጌል ከምዚጸሓፈ
- ፫. - ትሕዝቶ ወንጌል ማቴዎስ
- ፬. - ትምህርትን ዕላማን ወንጌል ማቴዎስ

ንሎሚ እቲ ቀዳማይ ክልተ ክፋላት ክንርኢ ኢና፡ አብ ዚስዕብ ሰሙን ድማ እቲ ቀጻሊ ክልተ ክፋላት ክነጽንዖ ኢና።

፩. - ሕይወት ቅ. ማቴዎስ ወንጌላዊ

ማቴዎስ ዝብል ቃል ካብ ቋንቋ ዕብራይስጢ እዩ፡ ትርጉሙ ከኣ "ሕያብ እግዚአብሔር" ማለት ኢዩ። ማቴዎስ ወዲ እልፍዮስ፡ ቅድሚ ጸዋዕትኡ ቀረጽ ዜኸፍል ሠራሕተይና

መንግስቲ ሮማ ኢዩ ነይሩ። ስሙ ቅድም ሌዊ ተጋዊ - ማለት ሌዊ ቀረጽ አክፋሊ - ከምዝነበረ ማር-(2፡ 14 -17)፣ ሉቃ-(5፡ 27 - 32) ይገልጹልና። ኣብ ቅፍርናሆም እንከሎ ብኢየሱስ ስለተሓረየ ኣብኡ ይቕመጥ ነበረ ኪበሃል ይከኣል። ንኢየሱስ ኣብ መጨረሻ ሕይወቱ እዩ ዝሰዓቦ። ኣብ ጌተሰማንን ሰንበት ፋሲካን ምስ ኢየሱስ ከምዝረኣዮን፣ ክርክር ኢየሱስን ኣይሁድን ከምዝሰምዖን፣ ኣብ ርእሲኡ'ውን ወንጌል ኬበስር ብኢየሱስ ከምዝተላኣኸን ንፈልጥ። ብዝተረፈ ቀሌመንመስ ከምዚብሎ ን፲፮ ዓመት ኣብ ፍልስጤም ሰበኸ። ካልኣት ሊቃውንቲ ብዚብልዎ ከኣ ኣብ ዓዲ ዓረብን ህንድን ወንጌል ድሕሪ ምብሳሩ፣ ብሰማዕትነት ኣብ "ኢትዮጵያ" ሞተ።

ሊቃውንቲ ዓዲና ከምዚብልዎ እነተርደእ ኮይኑ

"ወማቴዎስኒ ዘእምአይሁድ ብዙኃነ አእመነ --- ወለማቴዎስ ስሙ ሌዊ ወትርንጫሁ ጎሩይ፣ ወውእቱ እምነገደ ይሳገር ዘእምሀገረ ናዝሬት፣ ስመ አቡሁ ዲቁ፣ ውስመ እሙ ካሩትያስ። ወሶበ ተጋብኡ ጎቤኡ ገባኤ ብዙኅ እም አይሁድ ዘጸወዎሙ ወእሉኒ አምኑ ወተጠምቁ ወኅሠሠ እምኔሁ ከመ ያስተጸንዕ አልባቢሆሙ ዘአእመኖሙ ቦቱ በቃል ወበመጽሐፍ ዘዜነዎሙ በልሳነ ዕብራይስጥ ወተሰጥወ ስእለቶሙ፣ ወወጠነ ጽሑፊ ዝንቱ መጽሐፍ በፍልስጤም ወፈጸማ ብህንድ ዕብራይስጣዊ፣ አመ ተሰዱ አርድእት እምድረ ይሁድ በቀዳማዊ ዓመት ለመንግሥት አቅሎንድዮስ ቁሣር፣ ወይእቲ በራብዕት ዓመት እምዓመተ ዕርገት ቅድስት፣ ወኮነ ስምዓ በሀገረ ብስባፊ ውጉር በእብን አመ ፲፪ ለጥቅምት፣ ወተቀበረ ብቅርጣግና ዘቁሣሪያ"።

ማቴዎስ ብዙሓት ካብ አይሁድ አእመነ ... ሸሙ "ሌዊ"፣ ትርጉሙ ከኣ "ሕሩይ" ማለት ኢዩ - ካብ ነገደ ይሻገር፣ ዓዱ ናዝሬት፣ ኢዩ ነይሩ - ስም አቦኡ ዲቁ፣ አዲኡ ከኣ ካሩትያስ። ብዙሓት ዝተጸውዑ አይሁድ ናብኡ ምስተኣከቡ፣ እሞ ምስአመኑን ምስተ ጠምቁን፣ ኬጸናንዎም ከኣ ምስ ሓተትዎ፣ ብቃልን ብጽሑፍን - ብቋንቋ ዕብራይስጢ - ከም ልመናኦም ገበረሎም። ነዚ መጽሐፍ እዚ ብቋንቋ ፍልስጤም ኪጽሕፍ ጀመረ ኣብ ዓዲ ህንዲ ድማ መለኣሉ። አይሁዳውያን ካብ ዓዶም ኣብ ቀዳማይ ዓመት ንጉሥ አቅሎንድዮስ፣ ማለት ዓርባዕተ ዓመት ድሕሪ ዕርገት ኢየሱስ - ኣብ ብስባፊ ዚባሃል ዓዲ ከኣ ብዳርባ እምኒ ብዕለት ፲፪ ጥቅምቲ፣ ኣብ ቅርጣግና ዘቁሣሪያ ተቐብረ።

አብ ናይ ፲፪ ጥቅምቲ መጽሐፈ ስንክሳር 'ውን ከምዚ ዚብል ነንብብ፡

ወንጌል ማቴዎስ ሐዋርያ ወሰማዕት ዘእም ፲፪ ሐዋርያት፡ ወእምድሕረዝ ሰበከ ውስተ አህጉረ ካህናት ወሚጠሙ ውስተ አእምሮ እግዚአብሔር፡ ወውእቱኬ ሶበ ፈቀደ ይባእ ሀገረ ካህናት ወረከበ አሐዱ ወሬዛ ወይቤሎ "አንተሰ ኢትክል ትባእ ውስተ ዛቲ ሀገረ ዘእንበለ ትላጺ ስእርተ ርእስከ ወጺሕመከ ወትነሰእ በእዴከ ሆሳእና" ወገብረ በከመ አዘዘ ውእቱ ወሬዛ ቀዳሚ ዘተናገሮ ወአጽኖ ወናዘዘ ወተሰወረ እምኔሁ፡ ወሶበ ቦአ ቅ.ማቴዎስ ውስተ ይእቲ ሀገረ ወአስተርአዩ ሎሙ ከመ አሐዱ እም ካህናት ወተናገረ ምስሌሁ በእንተ አማልክት ወአጠየቀ ቅ.ማቴዎስ ከመ እሙንቱ አማልክት ኢኮኑ ወገብረ በቅድሚሁ ተአምራተ ወመንክራተ ወሠረቀ ላዕሌሆሙ ብርሃን ወወረደ ኅቤሆሙ ማእድ እምሰማይ ወሶበ ርእዩ አርሚስ ካህን ዘንተ ነገረ ይቤሎ ለቅ.ማቴዎስ " መኑ ውእቱ ስሙ ለአምላክከ" ወይቤሎ " ስሙስ ለአምላኪዩ ክርስቶስ ውእቱ" ወሶቤሃ አርሚስ ካህን አምነ ብክርስቶስ ወብዙሐን ሕዝብ አምነ ምስሌሁ፡ ወሶበ ሰምዓ ንጉሠ ሀገር ዘንተ ነገረ አዘዘ ያውዕይዎ በእሳተ ወበአእቱ ጊዜ ሞተ ወልደ ለንጉሥ ወሰአሎ ቅ.ማቴዎስ ለእግዚአኑ ኢየሱስ ክርስቶስ ወአንሥአ ለወልደ ንጉሥ እሞት፡ ወሶቤሃ አምነ ንጉሥ ወከሎሙ ሰብአ ሀገር አምነ ወሶቤሃ ሴመሎሙ ኤጲስ ቆጶሳ ወካህናት ወሐነፀ ሎሙ ቤተክርስትያን ወወጽእ ኅበ ሀገረ እለ አፍአ ወሚጠሙ ወአግበሙ ውስተ አእምሮ እግዚአብሔር፡ዝንቱ ቅ-ሐረ ኅበ ሀገረ ብፁዓን ወረአዮ ለእግዚእነ ይመጽእ ኅቤሆሙ ከሎ ጊዜ ወምስሌሁ ነፍሳተ ሕፃናት ወኑልቆሙ አሰርቱ እልፍ ወአርባዕቱ እልፍ ወአርባዓ ሚእቲ ወከሎ አሚረ ይመጽእ ለለበዓል ኅቤሆሙ ኢ-ክርስቶስ ወምስሌሁ መላእክቲሁ ወእሙንቱ ብፁዓን አውያን ዘሐረ ኅቤሆሙ ዘሲማስ ቀሲስ ገዳማዊ ዘኮነ ስምዓ በገድሎሙ ወበምግባሮሙ ዘመንክር፡ ወእምድሕረዝ ወጻ ቅ.ማቴዎስ ሐዋርያ ወንጌላዊ ኅበ ሀገረ ኢየሩሳሌም ወምድረ ይሁድ ወጻሐፈ ወንጌል በልሳነ ዕብራይስጥ ወእምዝ ውጽኦ ኅበ ሀገረ ዘአፍአ ወረከበ ውስተ ሀገር አሐዱ ብእሲ ሙቁሐ እንዘ ውእቱ ኮነ ይሔውጸሙ አሙቁሐን ወሀሎ ዘይፈድዮ ለእግዚአሁ ንዋዩ ዘወሀቦ ከመ ይንግድ ቦቱ ወይባሕ፡ ወውእቱስ ወገረ ውስተ ባሕር ወአጥፍአ ወይቤሎ ቅ-ማቴ- ሐዋርያ አውእቱ ብእሲ " ሐር ኅበ መካነ እገሌ ወዘተረክብ ውስቲቱ ንሳእወውሀቦ ለእግዚእከ " ወሐረ ውእቱ ብእሲ ወረከበ ድፍነተ ዘምሉእ ወርቀ ወነስአ ወወሃቦ ልእግዚአሁ ወድኅነ ወተሰማዓ ዜናሁ ለቅ.ማቴ-ውስተ ትእቲ ሀገር ወብዙሐን አምነ በክርስቶስ ሊቱ ስብሐት ወሶበ ሰማዓ ዩስጦስ መኮንን ይእቱ ሀገር ከመብዙሐን ሰብአ አምነ በኢ-ክርስቶስ ተምዓ ጥቀ ወአዘዘ ይምትሩ ርእሶ ቅድስተ በሰይፈ ለቅ.ማቴ- ወይግሩ ስጋሁ ለአዕዋፍ ወመተሩ ርእሶ ወመጽኡ ሰብአ መሃይምናን ወነሳኡ ስጋሁ ቅድስተ ወአንበሩዎ ውስተ መካነ ቅዱስ"።

'ውንጌል ማቴዎስ ሐዋርያን ሰማዕትን፡ ሓደ ካብቶም 12 ሐዋርያት።

ድሕሪኡ አብ ዓድታት ካህናት ሰበኽ ናብ መንገዲ አምላኽ ድማ መለሶም። ናብ ሃገር ካህናት ኪአቱ ምስ ደለዩ፡ ንሓደ መንእሰይ ረኸቡ፡ "ጨግሪ ርእሰኻን ጭሕምኻን ከይተላጸኻ፡ አብ ኢድካ ድማ ሆሃዕና ከይሓዝካ ናብዛ ከተማ ክትአቱ ኣይትኸእልን ኢኻ" በሎ። ከምቲ ዝእዘዙ ድማ ገበረ። ሽዑ ወዮ መንእሰይ ካብኡ ተሰወረ እሞ፡ ማቴዎስ ከም ሓደ ካህን ኩኑ ናብቲ ከተማ አተወ። ሽዑኡ ብዛዕባ ጣቦታት ሓተቶም እሞ፡ ጣቦታት አማልኹቲ ከምዘይኮኑ ኣረዶአምን ኣብ ቅድሚአም ከአ ተአምራትን ዜደንቅ ነገራት ፈጸመ። ብርሃን ኣብራሃሎም፡ ካብ ሰማይ እንጌራ ወረዶም ወዘተ. ወዮ ካህን እዚ ምስ ረአዩ፡ "ሽም መልአኸካስ መን ኢዩ?" "ሽም መልአኸይሲ ክርስቶስ ኢዩ" በሎ። ሽዑ ወዮ ኣረማዊ ካህን ብክርስቶስ አመነ፡ ብዙሕ ሰብ እውን ምስኡ አመነ።

ንጉሥ እቲ ሃገር ነዚ ምስ ሰምዐ፡ ብሓዊ ኬንድድዎ አዘዘ። እንተኾነ ኣብቲ ጊዜ ወዲ ንጉሥ ሞተ እሞ፡ ማቴዎስ ምስ ጸለየሉ ካብ ሞት ተንሥአ። ሽዑኡ ንጉሥን ሕዝብን እቲ ዓዲ ብኢየሱስ አመኑ።

ሽዑኡ ኤጲስቆጶሳትን፡ ካህናትን ሸመሎም፡ ቤተክርስትያን ሃንጸሎም። ካብኡ እናወፈረ ከአ ነቶም ኣብ ደገ ዝነበሩ ንአምላኽ ኪፈልጡ ድማ ይመርሖም ነበረ። እዚ ቅዱስ ናብ ሃገር ኸይዱ፡ ጎይታና ፡ ምስኡ ድማ ነፍሳት 14400 ሕፃናት ናብኣቶም ኪመላለስ ረአዩ። ከሉ ፈሊጡ ድማ ኣበበዓሉ ኢየሱስ ክርስቶስ ምስ መላእክቲን ናብኣቶም ይመጽእ። እዞም ክርስቶስ ዚመጸም ዘሎ ብፁዓን አውያን ገዳማዊ ካህን ዘሲማስ ኢዩ፡ ድሕሪኡ'ውን ብሰማዕትነት እኳ ሞይቱ።

ድሕሪዚ ቅ. ማቴዎስ ሐዋርያን ወንጌላውን ናብ ኢየሩሳሌምን ናብ ምድሪ ይሁዳን ወጺኡ፡ ብቋንቋ ዕብራይስጢ ወንጌል ጸሓፊ።

ካብኡ ናብ ወጻኢ ሃገር ከደ'ሞ ሓደ ንጉይትኡ ኪነግደሉን ኪረብሓሉን ኢሉ ሂቡዎ ዝነበረ ሃብቲ ብባሕሪ ኪሳገር እንከሎ ዜጠፍኡ፡ ንኻልኣት እሱራት ዚህውኽ እሱር ረኸበ። ሽዑ ቅ. ማቴዎስ "ናብ ከምዚ ዝመሰለ ቦታ ኪድ እሞ ካብቲ ኣብኡ ትረኸቦ ኣልዒልካ ንጉይታኻ ሃቦ" በሎ። ሽዑኡ ወዮ ሰብ ከደ ወርቂ ዝመልኦ ከምራ ረኸበ። ወሲዱ ንጉይታኡ ምስ ሃቦ ደኃነ። እዚ ኣብቲ ሃገር ምስተሰምዐ፡ ብዙሓት ብክርስቶስ አመኑ። ... ተናደረ ርእሱ ንቅ. ማቴዎስ ኪሰዩፍዎን ሥጋኡ ነዕዋፍ ኪህብዎን አዘዘ። ከምኡ ድማ ገበሩ። ገሊአም መሃይምናን መጺአም ግን ራሳኡ ወሲዶም ኣብ ቅዱስ ቦታ ቀበርዎ።



ሰላም ለማቴዎስ በደመና ዝተመጥቀ
 ኅሩያን ይርአይ ወብፁዓን ደቂቀ
 ወያሴስል እምሰብእ ምንዳቤ ወጸሕቀ
 በስልጣን ቃሉ ኣዘዘ ማዕምቀ
 ከመ ያውጽእ ዘልጠመ ወርቀ።

ኅሩያን ኪርእን ንዕድለኛታት ሕጻናት ኪረብሕን፤
 ብብርታዬ ቃሉ ኣብ መዓሙቕ ዝጠሓለ ወርቂ ኬውጽኡዎ
 ንዝኣዘዘ
 ናብ ደመና ንዝነጠቐ ማቴዎስ፤
 ሰላምታ ነቅርብ።

፪ ማቴዎስ ወንጌል ከምዝጸሓፈ.

ብትውፊት፡ ቀዳማይ ወንጌል ብማቴዎስ - ሓደ ካብቶም 12 ሓዋርያት - ከምዝተጸሓፈ ኢዩ ዚቀርብ። ካብቶም ነዚ ዚምስክሩልና ቀዳሞት ሊቃውንቲ ቤተክርስቲያን እዞም ዚሰዕቡ እውን ኣለው።

ሀ/ **ፓፕያስ ጳጳስ (አቡን) ሄራቡሊስ** (125 - 150 ድ.ል.ክ. ኣቢሉ ዝተጸሓፈ) ከምዚ ይብል "ማቴዎስ ብአርማይስጢ ጎ-ኢያሱስ ክርስቶስ ዝተሃረቦ ቃላት ጸሓፊ። ድሕሪኡ ደማ ብዙሓት ከከምዝመሰሎም ተርጉሙዎ"።

ለ/ **ቅ. ሄረኔዎስ**፡ (342-420 ድ.ል.ክ.) "ቅዱሳን ጳጥሮስን ጳውሎስን ኣብ ሮማ ኪሰብኩን መሠረተ ቤተ ክርስቲያን ኪጅምሩን እንክለው፡ ካብ ዕብራውያን ማቴዎስ ብቋንቋኦም ወንጌል ጸሓፊ" ብምባሉ ዝተጸሓፈሉ ቋንቋን እዋንን የመልክተልና።

ሐ/ **ጥርጥልያኖስ**ውን (160 - 222 ድ.ል.ክ.) "ካብ ሓዋርያት የሓንሰን ማቴዎስን ሃይማኖትና ኪምህሩና እንክለው ካብ ኣርድኣቲ ከኣ ሉቃስ ማርቆስን ሃይማኖትና የጽንዑልና" እናበለ ኣርባዕቲኦም ወንጌላውያን የመልክተልና።

መ/ **አውሪን** ኣሳብ ቅ. ሄረኔዎስ ብምድጋፍ፡ "ማቴዎስ መጻብሐዊ ሓዋርያ ድሕሪ ምኳን ንዕብራውያን ወንጌል ብዕብራይስጥ ጸሓፊ። ብመጀመርያ ወንጌል ማቴዎስ ተጸሓፊ" ይብል።